

УДК 37.091.2(410)

DOI: 10.31499/2307-4906.3.2019.190370

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БРИТАНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ

Постоленко Ірина, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови та методики її навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-8533-8614

E-mail: postir80@yahoo.com

У статті розглянуто питання організації навчальної діяльності школярів у Великій Британії. Досліджено основні документи, на основі яких відбувається організація навчання у британських школах. Встановлено, що головним документом, який унормовує роботу британських шкіл є курикулум, у статті визначено його цілі. Виокремлено та проаналізовано ключові етапи навчання, подано співвідношення років навчання та ключових етапів навчання, визначено періодизацію шкільної освіти в Англії, Уельсі, Північній Ірландії та Шотландії.

Ключові слова: курикулум, навчальна діяльність, ключові етапи навчання, британські школярі, кваліфікаційні іспити, тестування, структура шкільної освіти, місцеві органи управління освітою.

BRITISH SCHOOLCHILDREN'S ORGANIZATION OF EDUCATION

Postolenko Iryna, PhD in Pedagogics, Associate Professor at English and Methodology Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-8533-8614

E-mail: postir80@yahoo.com

The article deals with the organization of education of schoolchildren in the United Kingdom. The basic documents dealing with the organization of training in British schools are investigated. Curriculum was found to be the main document regulating the work of British schools. The article describes the curriculum and its goals. The key stages of education have been identified and analyzed. We defined the correlation between years of study and key stages of education, the periodization of school education in England, Wales, Northern Ireland and Scotland. In England, Wales and Northern Ireland, schooling is compulsory for all children between the ages of 5 and 16. Stages of study were first introduced into the British Curriculum by the Education Reform Act in 1988. It has been noted that the national curriculum of England, Wales and Northern Ireland consists of core subjects and basic subjects. In Scotland, there are no key stages of education, and there is a structure of primary and secondary education that is divided into primary and secondary education cycles. The types of exams and tests that make up students in schools at different key stages are distinguished. The main timetable requirements are laid down in the national curriculum. Schedule and school regime are standardized at the level of local education authorities. The article identifies that the school year is divided into three semesters; after each semester, there are vacations, each academic year provides a test for the transition to another stage. Finally, the paper characterizes the common and distinctive features of the organization of the educational process in schools in different territorial units of the UK.

Keywords: curriculum, education, key stages of education, British students, qualification exams, testing, structure of school education, local education authorities.

Позиціонування України як суверенної, демократичної, соціальної держави, що прагне увійти до передових країн світу, зобов'язує розглядати українську освіту насамперед у двох аспектах. По-перше, з огляду на загальнонаціональний вимір, по-друге, у зв'язку з її орієнтацією на особистість, всебічне розкриття задатків і здібностей людини, задоволення різноманітних персональних запитів та інтересів. В обох випадках потрібна освіта, що відповідає сучасним найкращим міжнародним стандартам.

Розв'язуючи ці та інші проблеми, доцільно звертатися до зарубіжного педагогічного досвіду. Особливо це стосується тих країн, які мають вагомні здобутки в модернізації шкільного педагогічного процесу. До таких країн наразі належить і Велика Британія.

Дослідженню окремих проблем організації педагогічного процесу в українських школах і школах Великої Британії присвятили свої дослідження відомі науковці: Н. Авшенюк, Л. Березівська, Н. Бібік, О. Волошина, О. Демченко, М. Євтух, Н. Лавриченко, В. Лапчинська, О. Локшина, О. Мілютіна, Л. Пуховська, А. Сбруєва та ін. Спираючись на здобутки та напрацювання учених в обраній науково-пошуковій галузі, ми дослідили організацію педагогічного процесу у шкільній освіті Великої Британії на сучасному етапі її розвитку. Аналіз джерельної бази наукових досліджень дозволив зробити висновок, що організація педагогічного процесу у школах Великої Британії не була об'єктом чи предметом окремого наукового пошуку.

Мета статті – визначити особливості організації навчального процесу у школах Великої Британії на різних етапах навчання.

Головним документом, який унормовує роботу шкіл Великої Британії, є курикулум. Британський науковець М. Нієрі (Mary Neary) зазначає, що дати визначення курикулуму, яке б задовольнило всіх, є нереальним завданням [2, с. 39]. Існує чимало трактувань курикулуму, які дають вчені, це є відображенням їхніх концептуальних поглядів. Зокрема, британські та американські дослідники визначають курикулум як:

- «навчання учнів, яке є спланованим та проводиться школою з метою досягнення навчальних цілей» [7, с. 3];
- «заплановані навчальні цілі» [8, с. 77–79];
- «програма або курс навчання, який організовано з метою досягнення учнями необхідних цілей» [12];
- «план для реалізації освітніх цілей, які можуть бути у формі знань, розвитку особистості учня, підготовки до дорослого життя та комбінацією зазначеного» [10, с. 53].

Український компаративіст О. І. Локшина зазначає, що курикулум «визначає основи та зміст освіти, послідовність його трансляції стосовно часу, який відводиться на навчання, особливості навчального закладу, процесу навчання, зокрема, з точки зору методів, які застосовуються, ресурси для викладання та навчання (підручники і нові технології), оцінювання та профіль викладачів» [1, с. 96].

Національний курикулум (The National Curriculum) – це документ державного рівня, який лежить в основі політики, спрямованої на підвищення стандартів. У ньому чітко викладені офіційні права на отримання освіти для всіх учнів. Він визначає зміст навчання і виховання та встановлює засоби досягнення педагогічних цілей на всій території Великої Британії. У національному курикулумі встановлено, як має відбуватися оцінювання учнівських знань і умінь, а також як повинні оприлюднюватися

результати оцінювання. Завдяки національному курикулуму вчителі, учні, батьки, роботодавці та широкий загал чітко розуміють, які навички і знання британські учні отримують в школі [1].

Основними цілями курикулуму, як базового документу, на якому нині базується організація педагогічного процесу в британських школах, є:

- 1) сприяти духовному, моральному, розумовому та фізичному розвитку учнів як у школах, так і у суспільстві;
- 2) готувати в школах учнів до відповідального життя та нових можливостей у майбутньому [8, с. 78].

Курикулум реалізується в педагогічному процесі, і часто курикулум визначають як процес [7, с. 5]. Цей процес може набувати певних особливостей, залежно від країни.

В Англії, Уельсі і Північній Ірландії навчання в школі є обов'язковим для всіх дітей віком від 5 до 16 років. Етапи навчання були вперше запроваджені в британський курикулум Законом про реформу освіти 1988 року. А у 2000 році було опубліковано документ «Довідник з упровадження курикулуму для базового етапу навчання», який визначав план роботи з дітьми в школах. З 2007 року запровадженій оновлений курикулум, який визначив пріоритетність навчання та належної підготовки дітей у ранньому віці.

Згідно з вимогами національного курикулуму, всі учні підлягають проведенню тестування на різних етапах навчання в школах. Тести рівня та якості знань проводяться таким чином:

- Етап 1 (Key Stage 1 (KS1)) – під час 2 року навчання (у віці 6–7 років).
- Етап 2 (Key Stage 2 (KS2)) – в кінці 6 року навчання (у віці 10–11 років).
- Етап 3 (Key Stage 3 (KS3)) – в кінці 9 року навчання (у віці 13–14 років).
- Етап 4 (Key Stage 4 (KS4)) – під час 10 та 11 років навчання, особливо в кінці 11 року (у віці 14–16 років) – об'єднано з іспитами на отримання сертифікату про повну середню освіту.

Кваліфікаційні іспити, які складають учні наприкінці кожного ключового етапу, часто ще називають стандартизованими тестами оцінювання знань (Standard Assessment Tests) [12].

Національний курикулум Англії, Уельсу та Північної Ірландії складається з предметів ядра та базових предметів. Предметами ядра є англійська мова, математика і природознавство (Science), які є обов'язковими для вивчення учнями на всіх чотирьох етапах навчання. До базових предметів на перших трьох ключових етапах навчання належать такі: мистецтво та дизайн; дизайн та технологія; географія, історія; ІКТ; музика; сучасні іноземні мови (лише на 3 етапі навчання) фізичне виховання; громадянознавство (лише на 3 етапі навчання), валійська мова (лише для Уельсу). На четвертому ключовому етапі навчання британські школярі вивчають такі базові навчальні предмети: громадянознавство, ІКТ, фізичне виховання, професійно-орієнтоване навчання, валійська мова (лише для Уельсу) [3, с. 18].

Говорячи про Шотландію, варто зазначити, що тут немає ключових етапів навчання, а існує структура початкової і середньої освіти, які розподілені на початковий і середній цикли навчання. У початковій школі шотландські школярі вивчають такі предмети: рідна мова, математика, довкілля: суспільство, природознавство та технологія, мистецтво, фізичне виховання, релігієзнавство / моральне виховання,

особистісний та соціальний розвиток учня, формування здорового способу життя, шкільний компонент (предмети обираються на розсуд школи та виходячи з потреб громади) [6, с. 307].

У середній школі Шотландії учні вивчають обов'язкові предмети, предмети за вибором, а також предметні галузі [6, с. 308].

Зазначимо, що структуру шкільної освіти кожної з територіальних одиниць Великої Британії визначають окремі міністерства освіти, виділяючи вікові групи і сектори освітньої системи (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Періодизація шкільної освіти в Англії, Уельсі,
Північній Ірландії та Шотландії**

Вік учнів	Англія та Уельс	Північна Ірландія	Шотландія
4/5	Ключовий етап 1	Ключовий етап 1 1 початковий рік	1 початковий рік
5/6	1 рік навчання	2 початковий рік	2 початковий рік
6/7	2 рік навчання	3 початковий рік	3 початковий рік
7/8	Ключовий етап 2 3 рік навчання	4 початковий рік	4 початковий рік
8/9	4 рік навчання	Ключовий етап 2 5 початковий рік	5 початковий рік
9/10	5 рік навчання	6 початковий рік	6 початковий рік
10/11	6 рік навчання	7 початковий рік	7 початковий рік
11/12	Ключовий етап 3 7 рік навчання	Ключовий етап 3 8 рік навчання	1 середній рік
12/13	8 рік навчання	9 рік навчання	2 середній рік
13/14	9 рік навчання	10 рік навчання	3 середній рік
14/15	Ключовий етап 4 10 рік навчання	Ключовий етап 4 11 рік навчання	4 середній рік
15/16	11 рік навчання	12 рік навчання	5 середній рік
16/17	Ключовий етап 5 12 рік навчання (Нижчий 6-й клас)	Ключовий етап 5 13 рік навчання (Нижчий 6-й клас)	6 середній рік
17/18	13 рік навчання (Вищий 6-й клас)	14 рік навчання (Вищий 6-й клас)	

Отже, ключові етапи в школах Англії та Уельсу розподіляють на роки навчання, або класи. Так, перший рік навчання на першому ключовому етапі – вступ до школи (Reception), що відповідає підготовчій групі в українських навчальних закладах, а другий та третій роки навчання позначено як 1-й та 2-й роки здобуття середньої освіти, відповідно, 2-й ключовий етап – це 3–6-й роки навчання, 3-й ключовий етап – 7–9-й роки навчання, 4-й ключовий етап – 10–11-й роки навчання і 5-й ключовий етап, або 6-й клас, – це 12–13-й роки навчання (в якому 12-й рік навчання – це нижчий 6-й клас, а 13-й рік навчання – це вищий 6-й клас). У структурі шкільної освіти Північної Ірландії схема подібна, а різниця полягає лише в назві навчальних років 1-го та 2-го ключових етапів, які називаються не просто навчальним роком, а початковим роком, і 2-й ключовий етап починається на рік пізніше. З початком 3-го ключового етапу

ідентичність розподілу в Англії та Уельсі є очевидною [2].

Як бачимо з таблиці, поділ на етапи існує у всіх країнах, крім Шотландії. У цій країні існує класичний поділ періоду шкільної освіти на початкову та середню шкільну освіту.

В Ірландії початковий етап навчання (Foundation Stage) призначений для дітей від 3 до 5 років. У школах Північної Ірландії такий навчальний етап існує як складова обов'язкової освіти для учнів 4–6 років. Отже, перший цикл початкової освіти (Foundation Stage 1) запроваджений для дітей віком від 3 до 4 років в дитячих садках, але він не є обов'язковим. Другий цикл початкової освіти (Foundation Stage 2) запроваджується для учнів від 4 до 5 років. Він є обов'язковим. Інколи його ще називають нульовим етапом навчання і об'єднують з основними етапами (Key Stages 1–4).

Британські фахівці створили для дітей адаптований курикулум з елементами ігрової діяльності. Гра посідає важливе місце у навчанні та вихованні учнів цієї вікової групи.

У Англії, Уельсі та Північній Ірландії обов'язкова шкільна освіта учнів починається у віці 5 років. Учні у віці чотирьох років починають відвідувати підготовчі класи, а з п'яти років у школярів починається навчання в початковій школі, яке триває протягом шести років. У британських державних школах один вчитель впродовж навчального року проводить заняття для учнів класу з усіх предметів, включаючи вступний курс з визначеної навчальною програмою сучасної європейської мови [8, с. 24].

Початкова освіта в Англії, Уельсі та Північній Ірландії поділяється на підготовчу в дитячих садках (діти віком 5–7 років) та початкову школу (діти віком 7–11 років). Коли учні закінчують навчання у дитячому садку, вони переходять до безпосередньо шкільного навчання, яке включає чотири етапи (Key Stages). Навчальний матеріал структуровано відповідно до навчальних потреб та інтересів учнів певної вікової категорії. На кожному етапі навчання передбачено вивчення визначених курикулумом навчальних предметів, а також формування відповідних здібностей та навичок. Перші два ключових етапи відповідають рівню початкової освіти, що охоплюють 6 років навчання. У віці 14 років школярі складають іспити, результати яких відображають рівень знань, отриманих під час третього етапу навчання в школі.

Усі учні англійських та валійських шкіл у віці 14 та 16-ти років складають іспити для отримання загального сертифікату про повну середню освіту. Для отримання допуску до складання іспитів вони повинні вивчати в школі такі предмети: англійська мова, математика, природничі науки та релігія, крім того учні опановують предмети за вибором. Обдаровані й талановиті учні допускаються до іспитів раніше, наприклад, екзамен з математики інколи раніше складають на рік або кілька семестрів, ніж вони отримують сертифікат. У деяких школах учні, які вільно володіють іноземними мовами, що вивчаються в школі (французька, іспанська, італійська, російська, польська, панджабі, урду, гужараті та інші) мають можливість скласти іспит з іноземної мови раніше, можливо, під час навчання на третьому етапі, з метою надання школярам можливості вивчати новий навчальний предмет на четвертому етапі навчання.

Учні старшого шкільного віку (16–18 років) можуть продовжувати навчання в коледжах, а також обрати курси професійної підготовки. Є ще один варіант для

британських школярів – підвищити рівень кваліфікації, отриманої під час навчання в школі, переекзаменуванням, а спеціальні коледжі для старшокласників, так звані «коледжі шостого класу», допомагають учням підвищити рівень здобутої кваліфікації. «Коледж шостого класу» – це навчальні заклади в Англії, Уельсі і Північній Ірландії, в яких навчаються учнів 16–18 років, з метою підвищення здобутої в школі кваліфікації. У таких коледжах (переважно приватних) учні продовжують навчання дванадцятих, інколи і тринадцятих ріки, цей проміжок часу неофіційно називається п'ятим ключовим етапом навчання [4].

У Шотландії учні мають можливість ходити до дитячого садка з трирічного віку, хоча не всі батьки цим користуються. Протягом семи років шотландські учні навчаються в початковій школі, а потім продовжують навчання у середній школі. Більшість учнів складають іспити на отримання сертифікату стандартизованого рівня (Standard Grades) в кінці четвертого року навчання в середній школі. Вони складають іспити з восьми предметів (англійської мови, математики, іноземної мови, предметів природничого та соціального циклу). Але учні, які мають гарні показники успішності, можуть скласти іспити в кінці третього року навчання в середній школі. Здебільшого школярі проходять повний курс середньої освіти, тобто навчаються в середній школі чотири роки. Проте значна кількість шотландських школярів надають перевагу продовженню навчання в середній школі в п'ятому та шостому класах для отримання кваліфікації (у віці 17–18 років), що дає змогу вступати до університетів. Учні в Шотландії мають можливість отримати професійні кваліфікації (Scottish Vocational Qualifications) або кваліфікації підвищеного рівня (National Qualifications) [12].

Отже, зазначимо, що організація навчання у школах Великої Британії відбувається відповідно до вимог і рекомендацій національного курикулуму. Згідно з національним курикулумом, навчальний процес поділяється на ключові етапи, які відповідають віковим особливостям та потребам учнів. Навчальні предмети поділяються на предмети ядра та базові предмети, і реалізуються як обов'язкова частина навчальної програми. Головні вимоги до розкладу закладені в національному курикулумі. Розклад і шкільний режим унормовуються на рівні місцевих органів управління освітою. Навчальний рік поділяється на три семестри, але зараз на часі відбувається обговорення переходу на навчання за шістьма семестрами. Після кожного семестру є канікули, кожен навчальний рік передбачає випробування для переходу на інший етап. У курикулумі врахована специфіка навчальних предметів, відповідно до якої рекомендовано форми і методи реалізації змісту знань.

Перспективи подальших наукових розвідок у зазначеному напрямку вважаємо у дослідженні організації педагогічного процесу у коледжах та університетах Великої Британії, а здобутий позитивний досвід використати для вдосконалення вищої освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Локшина О.І. Кваліфікаційна орієнтованість змісту освіти у Великій Британії, 2007. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2007_13_1/doc_pdf/Lokshina_st.pdf (дата звернення: 19.11.2019).
2. Bush M. *Beyond Adversity*, 2016. URL: <https://youngminds.org.uk/resources/policy/beyond-adversity/> (дата звернення 27.11.2019).
3. Department for Education. *The Framework for the National Curriculum. A report by the Expert Panel for*

- the National Curriculum review. London: Department for Education, 2011. С. 77.
4. Office for National Statistics. *Selected children's well-being measures by country*, 2016. URL: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/adhocs/005283selectedchildrenswellbeingmeasuresbycountry> (дата звернення 25.11.2019).
 5. Organization of the education system in the United Kingdom – England, Wales and Northern Ireland (2008–2009) Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, P. 671.
 6. Organization of the education system in the United Kingdom – Scotland (2008–2009) Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, P. 212.
 7. Print M. *Curriculum Development and Design*. Sydney: Allen & Unwin, 1988. P. 193.
 8. Posner G. J. *Models of Curriculum Planning. The Curriculum: Problems, Politics and Possibilities* / ed. by Landon E. Beyer and Michael W. Apple. N.Y.: State University of New York Press, 1998. P. 77–79.
 9. Tickell C. *The Early Years: Foundations for Life, Health and Learning*. London : DfE, 2011. P. 56.
 10. Torrance H. *Globalising Empiricism: what, if anything, can be learned from International Comparisons of Educational Achievement?: Education, Globalisation and Social Change*. et. Al. (eds). Oxford: Oxford University Press, 2006. p. 92.
 11. Whitefield schools and centre. *Timetabling the Curriculum*, 2013. URL: <http://www.whitefield.org.uk/Policies/PupilProgress&CurriculumPolicies/> (дата звернення 29.11.2019).
 12. YoungMinds *Research for Wise Up campaign*, 2017. URL: <http://www.youngminds.org.uk/wiseup> (дата звернення: 25.11.2019).

REFERENCES

1. Lokshyna, O. I. (2007). *Kvalifikatsiina orientovanist zmistu osvity u Velykii Brytanii* [Qualification orientation of the content of education in Great Britain]. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2007_13_1/doc_pdf/Lokshina_st.pdf [in Ukrainian].
2. Bush, M. (2016). *Beyond Adversity*. URL: <https://youngminds.org.uk/resources/policy/beyond-adversity/>
3. Department for Education. (2011). *The Framework for the National Curriculum. A report by the Expert Panel for the National Curriculum review*. London: Department for Education, 77.
4. Office for National Statistics. (2016). *Selected children's well-being measures by country*. URL: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/adhocs/005283selectedchildrenswellbeingmeasuresbycountry>
5. *Organization of the education system in the United Kingdom – England, Wales and Northern Ireland (2008–2009)* Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, 671.
6. *Organization of the education system in the United Kingdom – Scotland (2008–2009)* Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, 212.
7. Print, M. (1988). *Curriculum Development and Design*. Sydney: Allen & Unwin, 193.
8. Posner, G. J. (1998). *Models of Curriculum Planning. The Curriculum: Problems, Politics and Possibilities* / ed. by Landon E. Beyer and Michael W. Apple. N. Y.: State University of New York Press, 77–79.
9. Tickell, C. (2011) *The Early Years: Foundations for Life, Health and Learning*. London : DfE, 56.
10. Torrance, H. (2006). *Globalising Empiricism: what, if anything, can be learned from International Comparisons of Educational Achievement?: Education, Globalisation and Social Change*. et. Al. (eds). Oxford: Oxford University Press, 92.
11. Whitefield schools and centre. (2013). *Timetabling the Curriculum*. URL: <http://www.whitefield.org.uk/Policies/PupilProgress&CurriculumPolicies/>
12. YoungMinds. (2017). *Research for Wise Up campaign*. URL: <http://www.youngminds.org.uk/wiseup>